

Cíl

Cílem této práce je ustanovení prvotního konsenzuálního překladu české terminologie zabývající se problematikou užívání léčiv prostřednictvím Delphi šetření.

Metodika

Za účelem vytvoření jednotného překladu originálního anglického znění ABC taxonomie napříč světovými jazyky vznikla v rámci společnosti ESPACOMP pracovní skupina pro překlady. Ta v roce 2019 zveřejnila doporučení „Preferred Methods for Translation of the ABC Taxonomy for Medication Adherence“ (10), ze kterého vycházela i metodika této práce. Díky dané metodice mohl být vytvořen prvotní překlad české terminologie.

Celý proces byl zahájen literární rešerší identifikující klíčové publikace, používané pojmy a jejich definice a dále odborníky zabývající se danou problematikou v psané literatuře. Rešerše české literatury je popsána v práci Voříšková E. a kol., přičemž pro tento konsenzus byla použita literatura publikovaná do ledna 2021 (7, 11).

Následovalo sestavení Delphi šetření, které je považováno za adaptabilní metodu výzkumu používanou k dotazování odborníků v daném odvětví a tím k vytvoření skupinového konsenzu vzniklého ze subjektivních názorů. Zpravidla se jedná o opakované strukturované dotazníky. Zúčastnění experti jsou označováni jako panelisté, respektive respondenti (12, 13). V této práci bylo provedeno tříkolové anonymní online Delphi šetření, pro které byly připraveny návrhy překladů všech sedmi pojmů a definic dle ABC taxonomie a další návrhy synonym těchto pojmů identifikovaných pomocí rešerše literatury (z hlediska samotného slova i navrhovaných přívlasků). Jako panelisté byli osloveni hlavní nebo korespondující čeští autoři publikací vycházejících z provedené rešerše recenzované české literatury (7, 11), respektive čeští autoři prací publikovaných v anglickém jazyce podle databáze PubMed (11). Rovněž byli tito panelisté v rámci prvního kola Delphi šetření požádáni o rozeslání dotazníku dalším kolegům, kteří se tématem adherence k léčbě zabývají. Dotazník pro Delphi šetření byl sestaven ve webovém rozhraní Microsoft Forms, v chráněném prostředí Farmaceutické fakulty v Hradci Králové. Úvodní slovo zahrnovalo představení a cíle projektu, odkaz na metodiku projektu a upozornění na možnost vícekolového šetření.

Před vlastním šetřením bylo provedeno pilotní testování, do kterého bylo zapojeno pět odborníků v různém věkovém spektru, s ukončeným vysokoškolským vzděláním a různého profesního zaměření. Nejednalo se však o experty na studovanou problematiku této práce a tyto osoby nebyly zapojeny do vlastního Delphi šetření. Na základě jejich návrhů došlo k opravám stran srozumitelnosti pokládaných otázek. Struktura ani význam pojmů a definic v dotazníku nebyly změněny.

První kolo Delphi šetření proběhlo ve dnech 9. 2. 2021 – 1. 3. 2021, kdy bylo prostřednictvím e-mailu osloveno 106 osob. V polovině daného období bylo všem osloveným panelistům zasláno jedno připomenutí. První kolo se skládalo ze 16 otázek obsahujících otevřené i uzavřené odpovědi. Odpovědi na všechny otázky byly povinné. Každý oddíl dotazníku obsahoval původní anglické znění pojmu a jeho definice, stejně tak otázku na výběr jejich českého ekvivalentu.

Úkolem panelistů bylo vybrat vhodný ekvivalent překladu z navržených možností nebo v případě nesouhlasu doplnit návrh vlastní. Pro ustanovení konsenzu v prvním kole byla určena minimálně 85% shoda mezi respondenty. V případě neustanovení konsenzu byly do dalšího kola vybrány všechny pojmy a definice, které získaly alespoň 10% shodu, a dále všechny nově navržené ekvivalenty, které byly lingvisticky správné. Součástí dotazníku byla i otázka na profesní respondenta a žádost o uvedení kontaktu pro oslovení v dalším kole. Tyto kontakty nebyly pro zachování anonymity nijak spojovány s konkrétními odpověďmi panelistů.

Druhé kolo Delphi šetření proběhlo od 19. 3. 2021 do 6. 4. 2021 a osloveni byli pouze respondenti z prvního kola. Opět byl zaslán jeden upomínkový e-mail. U každého z navrhovaných ekvivalentů bylo uvedeno procento hlasujících v prvním kole, případně byli respondenti informováni o ustanovení konsenzu. Pro ustanovení konsenzu ve druhém kole bylo potřeba minimálně 75% shody. Pokud ke konsenzu nedošlo, byly do dalšího kola vybrány všechny pojmy a definice, které získaly alespoň 10% shodu.

Analogicky s druhým kolem se uskutečnilo kolo třetí, a to ve dnech 19. 4. – 8. 5. 2021. Pro zajištění maximální návratnosti byly zaslány dva připomínkové e-maily. Za výsledný konsenzuální překlad byl považován ten, na kterém se shodlo více než 50 % respondentů.

Rozeslání každého kola dotazníku předcházela konzultace všech navrhovaných pojmů a definic s lingvistou, aby byla zajištěna správnost formulací v českém jazyce. Data byla deskriptivně analyzována. Výsledkem šetření bylo sestavení souboru pojmů a jejich definic konsenzuálně ustanovených pro český jazyk.

Výsledky

1. kolo Delphi šetření

V prvním kole Delphi šetření, kterého se zúčastnilo 46 osob (43,4 % ze 106), byli nejvíce zastoupeni lékaři (29; 63,0 %), farmaceuti (11; 23,9 %) a psychologové (2; 4,3 %); dále po jednom všeobecná sestra, informatik, expert v hodnocení zdravotnických intervencí (HTA – Health technology assessment) a expert na bezpečnost léčiv pracující v oblasti farmakovigilance. Dostatečného $\geq 85\%$ konsenzu v tomto kole bylo dosaženo u překladů dvou definic. Obr. 1 demonstruje celkový počet návrhů pro překlady pojmů, které postoupily do dalších kol šetření. U Obr. 2 se jedná o počet navrhovaných variant definice daného pojmu.

V rámci otázky na výběr pojmu, který odpovídal anglickému originálu **medication adherence**, byl respondenty nejčastěji preferován pojem adherence k léčbě (37,0 %), pro který hlasovalo 10 lékařů (34,5 % z 29) a 6 farmaceutů (54,5 % z 11). Další tři pojmy dosáhnouví více než 10% shody byly: adherence k farmakoterapii, léková adherence a adherence k medikaci. Nově navrženými ekvivalenty byly: dodržování léčby, plnění terapie, přilnutí k léčbě. Pro návrh českého překladu anglické definice hlasovalo 69,6 % respondentů a dále respondenti navrhli čtyři, respektive sedm nových možností, které buď pozměňovaly definici původní, nebo nabízely definici novou.

V otázce týkající se výběru českého překladu pro pojem **initiation** dominoval termín zahájení léčby (82,6 %). Nově navrhovanými ekvi-